

ВІДГУК

офіційного опонента –

доктора педагогічних наук, професора, заступника директора з науково-педагогічної роботи Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія» Смирнкової Ірини Михайлівни

на дисертацію **Черненка Олександра Володимировича «Підготовка майбутнього викладача до управління якістю освітніми проєктами у закладах вищої освіти»**, представлену на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми дисертації та її зв'язок із відповідними планами галузей науки. У вимірах системної трансформації вищої освіти України, зумовленої євроінтеграційним курсом держави, вимогами Болонського процесу та реаліями воєнного стану, особливої гостроти набуває проблема підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти до управління якістю освітніми проєктами. Забезпечення якості освіти дедалі частіше розглядається як комплексна управлінська діяльність із планування, організування, мотивації, контролю та безперервного вдосконалення освітніх процесів. За даними міжнародних інституцій, понад 70 країн світу інтегрували проєктний менеджмент до систем підготовки педагогічних кадрів (РМІ, 2023 р.), а попит на фахівців із управління якістю в освіті щорічно зростає на 12–15% (ENQA, 2022 р.), що беззаперечно актуалізує обрану дисертантом проблематику.

Актуальність дослідження посилюється безпрецедентним негативним впливом повномасштабної збройної агресії проти України на функціонування вітчизняної системи вищої освіти, масштабним переходом до дистанційних і змішаних форм навчання та потребою у дидактично гнучких, проєктно-орієнтованих моделях організації освітнього процесу. Не менш вагомими чинниками виступають кардинальна зміна суспільних очікувань щодо ролі викладача в умовах стрімкої цифрової трансформації вищої освіти та загальноєвропейська тенденція до переосмислення університету як суб'єкта й об'єкта управління якістю одночасно. Відтак запит на якісного викладача-менеджера, здатного не лише навчати, а й системно проєктувати та аналізувати освітню діяльність, є цілком закономірним.

З огляду на зазначене, дисертаційне дослідження О. В. Черненка не викликає сумнівів щодо актуальності, практичної своєчасності та наукової значущості, оскільки відкриває нові можливості для забезпечення якісно нового рівня фахової підготовки майбутніх викладачів вищої школи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано до науково-дослідної теми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра освітніх наук Центральноукраїнського державного університету імені

Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний № 0116U003481). Тему дисертації затверджено на засіданні вченої ради Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 2 від 09 жовтня 2023 р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. Здобувачем розкрито теоретичні засади управління якістю освітніми проєктами у вищій школі та уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження; здійснено компаративний та контент-аналіз міжнародних практик підготовки викладачів до управління якістю освітніх проєктів і розроблено рекомендації щодо пріоритетних напрямів їх адаптації у вітчизняній системі вищої освіти; обґрунтовано концептуальні засади підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніх проєктів у ЗВО; розроблено систему підготовки та спроєктовано структурно-функціональну модель підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніх проєктів у визначених організаційно-педагогічних умовах; визначено методичний та критеріальний апарат оцінювання рівнів сформованості готовності майбутніх викладачів; експериментально перевірено ефективність розробленої системи підготовки.

Проведений аналіз представленої дисертації дозволив визначити, що дисертантом уперше розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено систему та структурно-функціональну модель системи підготовки майбутнього викладача до управління якістю освітніми проєктами у ЗВО, що інтегрує релятивістський підхід, принципи Quality 4.0 та проєктно-орієнтоване навчання і структурована за чотирма взаємопов'язаними блоками – цільовим, змістовим, процесуальним, технологічним, діагностично-результативним; запропоновано авторську концепцію інтегративної конвергенції якості вищої освіти, згідно з якою ефективне управління якістю передбачає гармонізацію міжнародних стандартів із локальними інституційними та культурними особливостями через адаптивну трансформацію і крос-культурний діалог; концепція структурована на трьох рівнях: стратегічному (визначення цілей, формування культури якості), тактичному (реалізація конкретних механізмів і процедур) та операційному (моніторинг, оцінювання та коригування); визначено та обґрунтовано чотирикомпонентну структуру готовності майбутнього викладача до управління якістю освітніми проєктами (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційний, рефлексивний компоненти) та відповідну трирівневу шкалу її оцінювання (високий – 4,0–5,0 балів, середній – 2,5–3,9 балів, низький – 1,0–2,4 балів); визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови професійної підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніми проєктами: а) формування мотивації та професійної зацікавленості студентів у якісному виконанні освітніх проєктів; б) забезпечення міждисциплінарної інтеграції педагогічних знань, умінь, навичок та професійних якостей за допомогою інтерактивних методів навчання; в) впровадження та широке використання сучасних ІКТ в

освітньому процесі; г) створення умов для творчого саморозвитку майбутніх викладачів у межах групової науково-дослідницької роботи.

Уточнено понятійно-категоріальний апарат дослідження: авторські дефініції «освітній проєкт», «управління освітнім проєктом» (у вузькому та широкому розумінні), «управління якістю освітніми проєктами» та «готовності майбутнього викладача до управління якістю освітніми проєктами»; наведено класифікацію освітніх проєктів за критеріями діяльності (науково-дослідницька, навчально-пізнавальна, інноваційна, соціокультурна, управлінська, інформаційно-аналітична, виховна, творча, практично-орієнтована), таксономічне ранжування яких здійснено за класифікаційними ознаками типів, сфер та видів за призначенням.

Дістали подальшого розвитку результати компаративного й контент-аналізу міжнародних практик підготовки викладачів до управління якістю освітніх проєктів і розроблені рекомендації щодо удосконалення пріоритетних напрямів їх адаптації у вітчизняній системі вищої освіти; зокрема уточнено порівняльний аналіз систем підготовки педагогічних кадрів у закладах вищої освіти Австрії, Великої Британії, Франції, Німеччини, Нідерландів, США та України, розвинено теоретичні підходи до використання академічної мобільності (у дистанційному та гібридному форматах) як інструменту формування проєктних компетентностей, а також обґрунтовано роль цифрових технологій та ІКТ-платформ (штучний інтелект, VR/AR-технології, Canvas, Moodle) у забезпеченні готовності майбутніх викладачів до управління якістю освітніх проєктів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, та їх достовірність. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується результатами проведеного дослідження й загалом не викликає сумніву. Розроблена у дослідженні система підготовки майбутнього викладача до управління якістю освітніх проєктів у ЗВО, навчально-методичні рекомендації та освітні компоненти освітньо-професійної програми (спецкурси «Управління освітніми проєктами в ЗВО», «Системи забезпечення якості освіти», «Моніторинг та оцінювання якості освітніх проєктів») забезпечують спеціалізовану підготовку здобувачів вищої освіти у сфері управління якістю освітніх проєктів, а комплексна система діагностики готовності з валідованим інструментарієм може бути безпосередньо впроваджена у практику ЗВО України. Наукові положення, сформульовані в дисертації, є логічно послідовними, переконливими, взаємозв'язаними й взаємозумовленими; вони характеризуються високим рівнем методологічного обґрунтування й наукового узагальнення та всебічно висвітлюють досліджуване явище відповідно до мети наукового пошуку.

Достовірність одержаних результатів забезпечено коректним застосуванням комплексу взаємодоповнювальних методів наукового пошуку – теоретичних, емпіричних і статистичних – та ґрунтовною джерельною базою. Особливої уваги заслуговує статистичне опрацювання результатів педагогічного експерименту: перевірка нормальності розподілу даних за

критерієм Шапіро-Вілка, оцінювання статистичної значущості відмінностей за t-критерієм Стюдента ($t = 12,81-17,26$; $p < 0,001$), визначення розміру ефекту (Cohen's $d = 1,48-2,00$), а також кореляційний ($r = 0,70-0,75$) і регресійний ($R^2 = 0,69$) аналіз, що в сукупності переконливо підтверджує вірогідність сформульованих висновків.

Структура та оцінка змісту дисертації. Аналіз дисертаційної роботи О. В. Черненка засвідчує продуманість дослідницького апарату та глибоке опрацювання здобувачем понятійного поля дослідження. Структура роботи є обґрунтованою, логічно побудованою й адекватно відображає траєкторію проведеного дослідження. Мета відповідає методології дослідження, а поставлені завдання зумовили зміст і структуру дисертації, яка складається зі вступу, п'яти розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (535 найменувань, із них 142 іноземними мовами) та 15 додатків. Загальний обсяг роботи становить 607 сторінок, із них 481 сторінка основного тексту; робота містить 30 таблиць та 9 рисунків.

У першому розділі – *«Теоретичні засади управління якістю освіти»* – здійснено теоретичний аналіз філософських, психолого-педагогічних та управлінських підходів до проблеми якості вищої освіти, розкрито еволюцію та інтерпретації основних поняття якості, охарактеризовано нормативно-правове забезпечення системи управління якістю освіти, обґрунтовано релятивістський підхід до дослідження систем забезпечення якості та системний підхід до взаємозв'язку їхніх компонентів.

У другому розділі – *«Міжнародні практики підготовки викладачів до управління якістю освітніми проєктами у ЗВО»* – уточнено й систематизовано понятійний апарат дослідження, розкрито місце управління освітніми проєктами в системі професійної підготовки викладачів, здійснено компаративний та контент-аналіз міжнародних практик підготовки викладачів до управління якістю освітніх проєктів і розроблено рекомендації щодо удосконалення пріоритетних напрямів їх адаптації для вітчизняної вищої освіти.

У третьому розділі – *«Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх викладачів у ЗВО»* – обґрунтовано методологічні підходи до підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніми проєктами у ЗВО, розкрито еволюцію управління проєктами як наукової дисципліни, схарактеризовано сучасні методи та інформаційні технології підвищення якості діяльності викладачів ЗВО в умовах воєнного стану, обґрунтовано концептуальні засади професійної підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніми проєктами, обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніми проєктами у ЗВО.

У четвертому розділі – *«Розробка та обґрунтування системи підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніх проєктів у ЗВО»* – теоретично обґрунтовано роль проєктного навчання у професійній підготовці майбутніх викладачів, розроблено систему професійної підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніми проєктами у ЗВО та

спроектовано модель цієї системи.

У п'ятому розділі – *«Експериментальна перевірка ефективності системи підготовки майбутнього викладача до управління якістю освітніми проєктами у ЗВО»* – розкрито організацію та методи експериментального педагогічного дослідження, представлено результати перевірки ефективності системи підготовки майбутнього викладача до управління якістю освітніми проєктами, обґрунтовано навчально-методичні рекомендації щодо вдосконалення професійної підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніми проєктами.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях. Уважаємо, що здобувач Черненко О. В. повною мірою висвітлив результати власного наукового пошуку. Основні наукові результати дослідження представлено у 23 наукових працях (18 – одноосібних), з яких: 5 статей у наукових виданнях, що входять до баз Web of Science Core Collection та/або Scopus, 16 статей у наукових виданнях, унесених до Переліку наукових фахових видань України, 2 розділи в колективних монографіях. Ще у 25 працях додатково відображено наукові результати докторської дисертації, з них 15 тез у матеріалах науково-практичних конференцій і 10 праць в інших виданнях. Основні положення та результати дослідження оприлюднено на численних науково-практичних конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів. Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Матеріали дисертаційного дослідження відповідають вимогам академічної доброчесності: у роботі не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації чи фабрикації результатів. Використані джерела оформлено коректно, посилання на авторські позиції подано відповідно до наукових стандартів, що свідчить про належний рівень наукової етики здобувача.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Черненка О. В., вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. У розділі 1 «Теоретичні засади управління якістю освіти» доцільно було б розглянути в межах системного підходу до забезпечення якості вищої освіти внутрішню систему (на рівні ЗВО), зовнішню систему (на національному рівні) та міжнародному рівні забезпечення якості.

2. У розділі 2 «Міжнародні практики підготовки викладачів до управління якістю освітніми проєктами у ЗВО» ґрунтовно розглянуто сучасні міжнародні стандарти та практики управління якістю освітніх проєктів та можливості адаптації цього досвіду до умов української системи вищої освіти. Проте, у роботі доцільно було б виділити, конкретизувати та охарактеризувати ознаки освітнього проєкту у ЗВО.

3. У розділі 3 «Концептуальні засади професійної підготовки майбутніх викладачів у ЗВО», доцільно було б ґрунтовніше проаналізувати компетентності майбутнього викладача до управління якістю освітніми

проектами та показати їх взаємозв'язок із готовністю майбутніх викладачів до управління якістю освітніх проєктів.

4. У підрозділі 4.1 «Роль та значення проєктного навчання у професійній підготовці майбутніх викладачів», розглянуто вітчизняні та міжнародні освітні проєкти такі як «Нова українська школа», «EdCamp Ukraine», «Erasmus+ Teacher Academies», «European Schoolnet Academy». Було б доречно розкрити їх концептуальний зміст, а також визначити переваги та недоліки в межах підготовки майбутніх викладачів до управління якістю освітніми проєктами.

5. У підрозділі 5.3 «Навчально-методичні рекомендації щодо удосконалення системи підготовки майбутніх викладачів до управління якістю», запропоновані навчально-методичні рекомендації, окремі з них частково перетинаються за змістом (зокрема щодо використання цифрових платформ та організації менторства). Їх змістове укрупнення та дидактичне наповнення (методи, засоби, форми) та структурування сприяло б більш цілісному викладу прикладних результатів дослідження.

Водночас стверджуємо, що висловлені зауваження мають суто рекомендаційний характер і жодним чином не знижують наукової цінності дисертації.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.
Аналіз дисертації, реферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертаційна робота «Підготовка майбутнього викладача до управління якістю освітніми проєктами у закладах вищої освіти» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає пп. 7, 8, 9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (Постанова Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 «Деякі питання присудження (позбавлення) наукових ступенів»), а її автор, ЧЕРНЕНКО Олександр Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальністю 13.00.04 – Теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з науково-педагогічної роботи
Дунайського інституту Національного університету
«Одеська морська академія»

Ірина СМІРНОВА

Підпис професора Ірини Смирнової засвідчую
Факівець ДІНУОМІА *Векс-Оксана Когетова*